
Saksnr: 2021/16487-5
Saksbehandlar: Bjørnar Tjoflot

Saksgang

Utval	Utv.saksnr.	Møtedato
Fylkesutvalet		22.06.2021

Fråsegn til revisjonsdokument for Eidfjord Nord-reguleringa i Eidfjord og Ulvik kommunar

Forslag til innstilling

1. Produksjonen av rein elektrisk kraft i Vestland er viktig for at omstilling vi ønskjer skal vera mogleg å gjennomføre.
2. Vestland fylkeskommune ber om at det stillast vilkår om arkeologisk registrering jf. § 9 i kulturminnelova i samband med konsesjonsfornyninga. I denne samanhengen er det viktig også å få kartfesta og avklara ein del av dei tidlegare registreringane i konsesjonsområdet.
3. Vestland fylkeskommune ber om at Eidfjord kommune sine krav til vilkårsrevisjonen for Eidfjord-Nord anlegget og modernisering/ajourføring av konsesjonsvilkåra med omsyn til fisk- og vassforvaltning vektast tungt.

Samandrag

Produksjon frå vasskraft er viktig for Vestland. Eidfjord Nord står for produksjon av svært store mengder rein fornybar energi som er ei avgjerande ressurs elektrifiseringa og omstillinga mot nullutsleppssamfunnet. Det er likevel viktig at det vert tatt omsyn til andre tema i eit så omfattande areal som Eidfjord Nord omfattar. Vestland fylkeskommune ber om at det vert set vilkår om arkeologisk registrering i konsesjonen. I tillegg ber vi om at Eidfjord kommune sine vilkår med omsyn til fisk- og vassforvaltning vektleggast.

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Bård Sandal
fylkesdirektør

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har difor inga handskriven underskrift

Saksutgreiing

Bakgrunn for saka

Fisk og vassføring

Eidfjord kommune har vedteke følgjande i sitt kommunestyre:

- «- Oppdatering av utsettingspålegg og fiskeundersøkingar i vassdrag med anadrom laksefisk samordna med relevante tiltak i regional vassforvaltningsplan for Hordaland.
- Miljøbasert vassføring gjennom året tilpassa produksjon av laksefisk og omsyn til turisme. Dette må omfatta reglar for minstevassføring heile året, vurdering av fysiske tiltak i vassdraga for å optimalisera produksjon av smolt og moglegheit for fiske. Dette skal og gjelda for Simadalselva.
- Fondskapitalen for felles Fiskefondet for Eidfjord og Ulvik vert auka for å kompensera for prisstigning. Fondskapitalen vert heva til kr 1 000 000 og vert justert i takt med konsumprisindeksen anna kvart år.
- Tiltak i viktige fiskeproduseranse innlandsvassdrag for å motverka effekt av reguleringa. Her vert peikt spesielt på;
 - tiltak for å redusera begroing i Isdalsvatnet og Skykkjedalsvatnet,
 - betra moglegheit for oppvandring frå Bjoreio til Tinnhølen,
 - betra moglegheit til bruk av båt på Sysenvatnet
- Dokumentera om reguleringa har effekt på villreinens trekk i området rundt Hardangerjøkulen og i konsesjonsvilkåra gi heimel til moglege tiltak.
- Andre tema å ta opp til vurdering;
 - friluftsliv/reiseliv, vassdekt areal som landskapselement
 - landbruk, vassdrag sin gjerdeeffekt for beitedyr, vassdrag som vatningsvatn»

Minstevassføring i Bjoreio har vore sentralt i denne revisjonen. Statkraft har, med hjelp frå fagmiljø, prøvd ut og kome fram til optimale vassføringar for Bjoreio som skal sikra vassdekt areal av sentrale område i elva gjennom heile året. Det har vore fokus på gyteområde og å sikre vassdekking av desse.

Det har ikkje vore fokus på Simadalselva i same omfang, men Statkraft vurderer ei minstevassføring på 0,3 m³/sek målt ved Tveit som vil sikra dei viktigaste gyte- og oppvekstområda. Vass-slepp via Skytjedalsvatnet vil og sikre ei lita vassføring i Skytjefossen som bidreg til å oppretthalde naturtypen fossesprøytsone. Denne fossen har potensial til å vere viktig i turistsamanheng, noko Statkraft er usamd i. Mangel på vassføring har til no gjort at det har vore utrygt å bruke Skytjefossen i marknadsføring.

Miljøbasert vassføring gjennom året, tilpassa produksjon av laksefisk og omsyn til turisme må liggje inne som premisse for minstevassføring i konsesjonen. Dette betyr reglar for minstevassføring for heile året og vurdering av fysiske tiltak i vassdraga for å optimalisera produksjon av smolt og moglegheit for fiske. Dette bør og gjelda for Simadalselva. Sikring av vassstemperaturen på anadrom strekning i vekstsesongen er viktig for å optimalisera vekstforholda for laks- og aureungar. Dette må sikrast i nye vilkår.

Tiltak i viktige fiskeproduserande innlandsvassdrag for å motverka effekt av reguleringa er også viktig.

Statkraft har ikkje nemnt temperaturstyring i sitt forslag til endringar i manøvreringsreglementet. Sentralt her er vassstemperatur i vekstsesongen og vassføring. Dette er Statkraft og kjend med og har omtala dette i revisjonsdokumentet. Statnett vel likevel altså ikkje å ta dette med i forslag til endringar i manøvreringsreglementet.

Kulturminnefagleg

Saka gjeld revisjon av konsesjonsvilkår for Eidfjord Nord reguleringa i Eidfjord og Ulvik kommunar, Vestland fylke. Med omsyn til kulturminneverdiar er saka vurdert av regional kulturminnemynde, Seksjon for kulturarv i Vestland fylkeskommune. Sakshandsamarar for kulturarv er Tore Slinning og Lars Øyvind Birkenes.

Det er ikkje planlagd endringar i dei eksisterande reguleringane. Reguleringsføresegnene vedteke 18.05.1973 og omfattar vassdraga Osa (Austdøla og Norddøla), Sima og Eidfjordvassdraget (Eio/Bjoreio), med overføringar til Lang-Sima (aggregat 3 og 4) og Sy-Sima (aggregat 1 og 2). Sy-Sima får vatn frå Sysenvatnet som hovudmagasin, medan Lang-Sima har Langvatnet som hovudmagasin.

Automatisk freda kulturminne i reguleringsområdet

Innanfor reguleringsområdet er det kjent ein del automatisk freda kulturminne, der dei fleste vart registrert i samband med «HTK - Undersøkelser på Hardangervidda 1969. Kulturhistoriske undersøkelser 1969 på Hardangervidda, Nore og Uvdal, og Hol kommuner i Buskerud, Ullensvang og Ulvik kommuner i Hordaland». Det er likevel få funn sett i høve den store geografiske utbreiinga til konsesjonsområdet. I følgje rapporten nemnd ovanfor, skuldast truleg det låge talet på kulturminne at terrenget i dei aktuelle fjellområda er svært skrint og goldt med lite vegetasjon. Det let difor til at fjellområda lenger sør og aust på Hardangervidda vart meir intensivt utnytta i førhistorisk tid og mellomalder.

Kulturminneregistreringane frå 1969 ser ut til å ha vore rimeleg systematiske, men ei rekkje av registreringane står i dag som uavklarte i Riksantikvaren sin database Askeladden. I tillegg slår reguleringsføresegnene av 18.05.1973 under punkt 18 fast at: *«Anleggenes eier skal videre i god tid på forhånd undersøke om faste fortidsminner som er fredet i medhold av lov av 29. juni 1951 nr. 3 eller andre kulturhistoriske lokaliteter blir berørt, og i tilfelle straks gi melding om dette til vedkommende museum».*

Vurdering av funnpotensiale og behov for nye registreringar

Fylkeskommunen vurderer at det er potensiale for å gjere nye funn av lokalitetar frå steinalder, fangstanlegg, stølsanlegg og tufter, vegfar og andre utmarkskulturminne som kan setjast i samband med utnytting av høgfjellsressursane i førhistorisk tid.

Vi ser difor eit behov for å gjennomføre arkeologiske registreringar i og ved reguleringssona til alle regulerte vatn som er omfatta av konsesjonssøknaden. Registreringane skal i fyrste omgang kartlegge omfanget av førhistorisk aktivitet i reguleringssonene. I neste omgang skal dei bidra til å dokumentere tilstand og skadeomfang på kulturminna som følgje av erosjon og isskuring.

Skadeårsakar og verknader

Skadeomfanget på kulturminne i regulerte vatn er svært varierende. Enkelte kulturminne kan bli svært skada, medan andre vert lite påverka. Det som gjer mest skade på kulturminna er erosjon. Erosjonen skuldast i hovudsak at vasstanden i magasina stadig vert endra. Kulturminna som då ligg i reguleringssona vert stadig utsett for gjentakande utvasking og turrlegging. Bølgjer og isdanning på vinteren arbeidar til stadigheit med strandsona.

Den opphavelige konteksten til kulturminna vert stadig meir utydeleg og uryddig. Rørsler i isdanning på vinteren og påfølgjande ismelting fører og til stor omroting og ikkje minst redisponering av sedimenta, inkludert eventuelle artefaktar frå kulturminnelokalitetar. Dette fører til at kunnskapspotensialet i dei arkeologiske lokalitetane vert forverra med tida. Det er derimot lite dokumentert korleis skadeprosessar verkar på kulturminna, ikkje minst kor lang tid det tek før ulike kulturminne må reknast som tapt.

Kulturminnefagleg tilråding

På bakgrunn av den informasjonen ein i dag har for områda, kan ikkje fylkeskommunen vere trygg på at ein har eit tilfredsstillande kunnskapsbilete av det kulturhistoriske tilhøvet kring vatna. Arkeologisk registreringsarbeid, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminne (kulturminnelova) § 9, vil difor skape eit viktig referansemateriale for fjellområda. Dette gjeld i hovudsak i høve kunnskap ein har om utmarksbruk i samband med jakt, fangst og sanking, men og i samband med ferdsel og handel.

Det er vidare grunn til å uroa seg over vedvarande erosjon og nedbryting på grunn av bølgjer og istilhøve i stadig skiftande strandsoner (i reguleringssonene), noko som gjer at ein på sikt kan miste vesentleg informasjon til kjelde for ny kunnskap. I vidare vurderingar bør ein sjå på kunnskapspotensialet i kulturminna versus skadeverknadar av reguleringa.

Regional kulturminnemynde, Seksjon for kulturarv i Vestland fylkeskommune legg til grunn i vår fråsegn at NVE tek med i konsesjonsvilkåra krav om gjennomføring av arkeologisk registrering i medhald av § 9 i kulturminnelova.

Vedtakskompetanse

Fylkesutvalet har vedtaksmynde.

Vurderingar og verknader

Økonomi:

Eidfjord Nord-konsesjonen omfattar produksjon av store mengder fornybar kraft som gjer at Vestland har eit stort potensiale for ta leiarrølla i det grøne skiftet. Store mengder fornybar kraft gjer at kraftkrevjande industri kan trivast i Vestland. Denne industrien kan leggja att store verdier kringom i Vestland.

Klima:

Elektrifisering er peika på som eit av dei viktigaste tiltaka for at Vestland skal nå klimamåla sine. For å elektrifisere samfunnet treng vi store mengder fornybar elektrisitet. Produksjonen i Eidfjord Nord er såleis viktig i denne omstillinga.

Riktig regulering av store dammar som i Eidfjord Nord er eit viktig flaumtiltak. Auka nedbørsmengder utgjer ein stor risiko mange stader i Vestland. Dammar som fungerer som ein buffer i slike situasjonar er viktige for at Vestland skal tilpassa seg eit villare og våtare klima.

Folkehelse:

Konsesjonen omfattar større område som er populære for tur og turisme. Tilrettelegging for friluftsliv er eit viktig folkehelseiltak.

Utviklingsplan for Vestland 2020-2024 (Regional planstrategi):

Vidare produksjon av store mengder kraft gjer det mogeleg for Vestland å gjennomføre sine utviklingsplanar som avhenger av stor aktivitet i det grøne skiftet. Rein kraft til rein industri i Vestland.

Konklusjon

Produksjon frå vasskraft er viktig for Vestland. Eidfjord Nord står for produksjon av svært store mengder rein fornybar energi som er ei avgjerande ressurs elektrifiseringa og omstillinga mot nullutsleppssamfunnet. I tillegg kan reguleringa dempa risikoen eit klima i endring utgjer.

Det er viktig at det vert tatt omsyn til andre tema i eit så omfattande areal som Eidfjord Nord omfattar. Her gjeld dette spesielt kulturminne og fisk- og vassforvaltning.